הלכה · משנה תורה · מפרשים · שער המלך · ספר קניין

שער המלך על משנה תורה, הלכות זכייה ומתנה

רבי יצחק נוניס בילמונטי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שער המלך על משנה תורה, הלכות זכייה ומתנה

רבי יצחק נוניס בילמונטי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שער-המלך-על-משנה-תורה-הלכות-זכייה-ומתנה/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה 202611200317-v39 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק ג 4
הלכה ו 4
פרק ו 8
הלכה יז 8
הלכה כ 9
פרק ט 12
הלכה י 12

פרק ג

הלכה ו

כל הנותן מתנה ע"ת כו'. יש להסתפק במי שנתן מתנה ע"ת שיעשה כך וכך והחזיק בה מיד ונאנס מתחת ידו ולא קיים התנאי אם מחייב לשלומי כדין שואל שחייב באונסין או לא והנה לענין חזרת הפירות מבואר מדברי רבינו שחייב להחזיר הפירות שאכל ומוהראנ"ח ז"ל ח"א סי' כ"ח הוכיח כן ממ"ש ה"ה פ"ו מה' אלו דין י"ג עמ"ש רבינו כל הנותנין נכסיהם כו' אין המקבל מתנה מחזיר הפירות וכתב ה"ה ז"ל זה פשוט כל שאין המתנה בטעות שתהא בטלה מעיקרו עיין שם הרי שכתב בפי' דכשהמתנה בטלה הפירות חוזרות והוא הטעם במתנה שהיה ע"ת ולא נתקיים שהיא בטילה מעיקרא אלו דבריו יע"ש ויש לתמוה עליו למה זה הוצרך להביא עצות מרחוק מדברי ה"ה ז"ל מאחר שרבינו ז"ל כתב כן בפי' בדין שלפנינו אם לא נתקיים התנאי בטילה המתנה ויחזיר פירות שאכל ולא ידעתי איך אשתמיטתיה מיניה ואולם לענין אם מחייב באונסין אכתי איכא לספוקי ולומר דאע"ג דהמתנה בטלה מעיקרא מ"מ כיון שזה לא ירד בתורת שמירה לא מחייב וראיתי להרא"ש ז"ל בפרק לולב הגזול גבי ההיא דאמרי' התם הא לך אתרוג זה במתנה ע"מ שתחזירהו לי החזירו יצא לא החזירו לא יצא כתב וז"ל ולענין הדין אי חייב באונסין יש אומרים שאינו חייב שהרי במתנה נתנו לו ונהי נמי שלא החזירו מ"מ שואל לא הוי וכן דעת ה"ר ישעיה ז"ל שהקשה מה יש בין מתנה על מנת להחזיר לשואל בב' הוא שלו עד שיתננו ואין הגוף קנוי לו ותי' דמתנה ע"מ להחזיר אינו חייב באונסין דלהכי יהבי לי' במתנה מיהו כי איתיה בעיניה מחייב לאהדורי וכיון שאינו חייב באונסין קרינן בי' לכם כו' ומיהו נראה לי דחייב אפי' באונסין ואפי' במתה מחמת מלאכה שהרי קבל עליו להחזירו ואם לא החזירו המתנה בטלה ונהי דשואל לא הוי מיהו בנפקד ושולח יד בפקדון הוי גזלן ואע"פ שברשות ירד הוא בטל אותו רשות בשלא קיים תנאו ועשה את עצמו גזלן למפרע את"ד ע"ש הנה מבואר שנדון דידן במחלוקת הוא שנוי שלדעת הר' ישעיה אעפ"י שלא קיים תנאו והמתנה בטלה מעיקרא אפי"ה אינו חייב באונסין כיון שלא ירד בתור' שאל' ולדעת הרא"ש ז"ל חייב באונסין דהוי כשולח יד בפקדון והוי גזלן ואולם אכתי איכא למצדד אצדודי ולומר שבנדון דידן אפי' הר' ישעיה ז"ל אזיל ומודה שחיי' באונסין וזה כלפי מה שראיתי לרבינו הגדול בס' מש"ל ז"ל בפרק זה דין י' שנסתפק בדעת רשב"ם והר' ישעיה ז"ל דס"ל דמתנה ע"מ להחזיר פטור מאונסין אי מחייב להחזיר הפירות שאכל ואפשר שחייב להחזיר דכיון שנאנס נתבטל המתנ' וא"כ חייב להחזיר ומה שפטור מן התשלומין הוא משום דנהי דנתבטלה

המתנ' מ"מ לא ירד לוקח זה להיות כשואל ולא כש"ש אלא הרי הוא כשומר בעלמא ואינו חייב כי אם בפשיעה או אפשר לצדד דכל שנאנס לא נתבטלה המתנה משום דמה שהתנה ע"מ שתחזירהו לי אינו אלא כשיהי' בעין וה"ק שור זה נתון לך במתנה ותהי' פטור מהאונסין כדין כל מקבל מתנ' ע"מ שאם תהי' בעין שתחזירהו לי את"ד יע"ש וא"כ לפי צד זה שטעם רשב"ם וה"ר ישעיה ז"ל דס"ל דמה שפטור מהאונסים הוא משום דהתנאי אינו אלא ע"מ שאם יהיו בעין דוקא שיחזירהו לו איכא למימר דבנדון דידן כל שלא קיים התנאי לכ"ע מחייב באונסים והנה הרב רצה להכריע מכח הסברא כהצד הראשון דכל שנאנס נתבטלה המתנה ואפי"ה פטור מאונסין כיון שלא ירד לוקח בתורת שאלה וזה ממ"ש רשב"ם בפרק י"נ דהאומר ע"מ שתחזירהו לי פטור אף מגניבה ואבידה וחייב בפשיעה דאי אמרת דהיינו טעמייהו דפטרו משום דלא ירד המקבל לא בתורת שואל ולא בתורת שומר שכר ניחא דבפשיעה מיהא חייב דלא גרע משומר חנם כיון שלא קיים התנאי ונתבטלה המתנה אך אם נאמר דטעמייהו ז"ל הוא משום דהתנאי אינו אלא דוקא כשיהי' בעין שיחזירהו לו לא ידעתי למה חייבו אותו בפשיעה שהרי כשנתנו במתנה הוא לפוטרו אף מפשיעה כמקבל מתנה ולא התנה אלא שאם תהי' בעין בתשלום הזמן שיחזרו לו את"ד וע"ש ולדעתי הא לא מכרעת כלל דאיכא למימר דה"ט דחייב בפשיעה משום דאמדינן דעתי' דנותן דודאי לא נתנו ע"מ שיהי' פטור מפשיעה דא"כ מאי אהני לנותן לעשות תנאי בדבר כיון שאם עבר ומכרו או שחטו פטור כיון דמסתמא ודאי כה יעשה המקבל מתנה דאדם קרוב אצל עצמו וכל ימיו להרוחה דידי' קא מכוין ומאי אהני לי' תנאה לרמאה ברמאותיה ומשום הכי אמרי' דכי עביד תנאה ע"מ שתחזירהו לי כונתו היתה שכל זמן שהוא בעין ובידו להחזירו שיחזירהו לו ולא יעשה פשיעה בדבר וזה פשוט: ואולם לדידי חזי לי כהצד הראשון שכתב הרב ז"ל ממה שראינו למרן ז"ל שפסק בא"ח סי' תרנ"ח סעיף י' וז"ל נתנו לו ע"מ להחזירו ה"ז יצא ואם לא החזירו לא יצא אפי' נתן לו את דמיו ואפי' נאנס מידו יע"ש ובח"מ סימן רמ"א סעיף ח' פסק כס' רשב"ם שכתב וז"ל נתן שור לחבירו ע"מ להחזירו בתוך ל' יום ומת בתוך הזמן פטור מלשלם יע"ש והשתא אי טעמייהו דרשב"ם והר' ישעי' ז"ל דפטרי הוא משום דהתנאי אינו אלא כשהוא בעין וכל שנאנס לא נתבטלה המתנ' א"כ קשה טובא איך פסק גבי אתרוג דאם נאנס לא יצא אלא ודאי דס"ל ז"ל דה"ט משום דאע"ג דנתבטלה המתנ' אפי"ה פטור מאונסין מטעמא דלא ירד בתורת שאלה ומשום הכי גבי אתרוג כתב דלא יצא ושוב ראיתי להרב בני אהרן סי' הנזכר שנתקשה בזה והוצרך ליישבו בדוחק ועי' בספר עדות ביעקב סימן ס"ז והנה מדברי הרב בני אהרן מבואר שדעתו ז"ל

שדעת ה"ר ישעי' ורשב"ם ז"ל דפטרי הוא משום דס"ל דהתנאי אינו אלא כשהו' בעין וכל שנאנס לא נתבטלה המתנ' וכהצד הב' שכתב הרב מש"ל ז"ל ועל פי משמעות זה הוקש' לו עוד לדעת רשב"ם ז"ל מההיא דפרק מי שאחזו דפליגי רבנן ורשב"ג באומר הרי זה גיטך ע"מ שתתן לי אצטליתי ואבדה אצטליתו אי חזרת דמים הויא חזרה או לא אבל לכ"ע מחייב ואמאי לא נימא דהתנאי אינו אלא כשהי' בעין וכל שאבד הגט קיים דומיא דע"מ שתחזירהו לי א"ד יע"ש והא ודאי ל"ק מידי דדוקא בנותן מתנה ע"מ להחזיר איכא למימר שפיר דע"כ ע"מ שתחזירהו לי דוקא כשהוא בעין הוא דאתני ואמר אבל כל שנגנב או נאבד פטור מטעמא דלהכי יהבה ניהלי' במתנה שאם הי' דעתו שיהי' חייב באונסין ובגנב' ואבדה הרי אין כאן מתנה כלל ואינו אלא שואל מה שאין כן באומר הרי זה גיטך ע"מ שתתן לי אצטלתי דהתם ודאי גבי תנאי ליכא למימר הכי וא"כ כל שלא קיים תנאה ודאי דהגט בטל ועיין בספר פמ"א ח"א סימן קט"ו ואמנם אכתי קשה ממ"ש הר"ן ז"ל שם בפרק הנזכר גבי האומר ה"ז גיטך ע"מ שתחזירהו לי את הנייר דאם נשרף או נאבד לדידן דקי"ל כרבנן אינה מתגרשת יע"ש והדבר קשה כיון דבפ"ק דקדושין הבי' בסתם דברי רשב"ם ז"ל דמתנה ע"מ להחזיר פטור מגנבה ואבידה כנראה דהכי ס"ל אם כן איך כתב בפשיטות גבי גט דאינ' מגורשת הא לדעת רשב"ם הרי זו מגורשת משום דהתנאי אינו אלא כשהי' בעין ואולם לפי הצד הראשון שכתב הרב מש"ל דטעמייהו ז"ל דפטרי הוא משום דאע"ג דנתבטלה המתנ' אפ"ה פטור כיון שלא ירד בתורת שאלה ניחא שפיר דמשום הכי גבי גט כתב הר"ן דאינה מגורשת כיון שלא נתקיים התנאי וזה נראה סעד גדול לדברי הרב מש"ל ז"ל ועיין עוד בספר פמ"א סי' הנז' שכתב שמדברי הרב העיטור שכתב דאם נגזל האתרוג חזרת דמים לא הויא חזרה ואינו יוצ' בה י"ח נראה דס"ל שלא כדעת רשב"ם דאי ס"ל דפטור מגניבה ואבידה אמאי אינו יוצא י"ח הרי התנאי אינו אלא כל זמן שהוא קיים כו' יע"ש ותמהני עליו איך לא שת לבו על מרן ב"י ז"ל שפסק בא"ה כסברת הרב העיטור ובח"מ פסק כדעת רשב"ם ז"ל כמו שהקש' הרב בני אהרן ואי ס"ל כמ"ש הרב הנזכר דדוקא גבי אתרוג אמרה א"כ אין ראי' מדברי הרב העיטור כלל כנ"ל ודע שמדברי ה"ר ישעי' ז"ל מבואר דס"ל דמתנה ע"מ להחזיר אין הגוף קנוי לו ואין צריך שיחזור המקבל ויתנה לו במתנה ושלא כדעת הרא"ש שכתב שם וז"ל ואחר שיצא בו צריך להחזירו וליתנו לו במתנה בשעת חזרה אבל אם אמר לו יהא במתנה עד שיצא בו לא יצא י"ח והביא ראי' מההיא דאמרי' לא ליקני איניש לולבא לינוקא מטעמא דינוקא מקנא קני אקנויי לא מקני ואם איתיה ליקני לי' עד שיצא בו ויחזור ממילא להיות שלו יע"ש וזה מבואר שאם הי' דעת ה"ר ישעי' כן מאי ק"ל מה יש בין מתנה

על מנת להחזיר לשואל כו' הרי רב המרחק ביניהם דבמתנה ע"מ להחזיר הגוף קנוי לו וצריך המקבל מתנה להחזי' וליתנו לו במתנה משא"כ שואל דממילא הוא שלו בלתי שום הקנאה וכן כתב הרא"ם ז"ל בתוספות' על הסמ"ג שלדעת הרא"ש אין כאן מקום קו' כלל יע"ש הן אמת דצריך להבין לפי זה מה יענה ה"ר ישעי' ז"ל להההיא דאמרי' לא ליקני איניש לולבא לינוקא כמו שהביא ראי' הרא"ש ז"ל וכן ראיתי להרב דברי אמת בקונטריס ב' שתמה עליו כן וכמו כן קשה על הרשב"א ז"ל שכתב דמתנה לזמן אפי' מקנה גוף הפירות חשיבא מתנה וכשיבא הזמן חוזרת המתנה לבעליה בלתי שום הקנאה דאם איתא אמאי אמרו לא ליקני איניש כו' ניתיב לי' במתנה לזמן יע"ש. ולדעתי י"ל דס"ל ז"ל דההיא דלא ליקני בנותן מתנה גמורה הוא דקאמר ואה"נ דיכול להקנו' במתנ' לזמן או ע"מ להחזיר לדעת ה"ר ישעי' ז"ל וכ"כ הריטב"א בחידושי סוכה שם וז"ל מאי טעמא ינוקא כו' י"א דוקא בנותן לתינוק סתם במתנה גמורה אבל במתנה על מנת להחזיר לא דכיון דע"מ כן נתנו אין אנו צריכים להקנאתו כו' וכן כתבו התוס' ויפה דקדקו אבל מדנקט לי' סתמא וסתם מתנה בי"ט מתנה ע"מ להחזיר יע"ש ואם כן אין זה מן התימא על רבינו ישעיה והרשב"א ז"ל די"ל דס"ל כי"א שהביא הריטב"א ז"ל דלא מיירי אלא בנותן מתנה גמורה וכוותייהו ולא מטעמייהו דטעמייהו משום דכיון דאינו יכול להקנות נתבטלה המתנה ולא יצאת מרשות בעלים ולדעת ה"ר ישעיה משום דאין צריך הקנאה כלל כן נראה לי. ודע שזה שכתבנו בשם הרא"ש דמתנה על מנת להחזיר צריך שיחזור המקבל ויתנהו לו אף שהרא"ש לא כ"כ אלא גבי אתרוג נראה דבעלמא נמי דינא הכי וכן מבואר ממש"כ הריטב"א פ"ק דקדושין ד"ו וז"ל ומיהו מתנה ע"מ להחזיר הקנאה גמורה היא וממון שלו הוא וכשמחזירה לו הקנאה גמורה בעי כשאר הקנאות דעלמא יע"ש וכן כתב גבי ההיא דלא ליקני איניש וז"ל ואע"ג דכל מתנה ע"מ להחזיר לא חזרה המתנה אלא בהקנאה גמורה דקנה ע"מ להקנות הוא והוצרכתי לזה ממה שראיתי בס' בית יעקב שכתב בפשיטות שדין זה לא נאמר אלא גבי אתרוג וליתא כמ"ש ואיך שיהיה לדאתאן עלה בנותן מתנה ע"ת ונאנס מתחת ידו נראה שלדעת הרב בני אהרן והרב פמ"א ז"ל חייב באונסין לכ"ע דכיון דלא נתקיים התנאי נתבטלה המתנה וע"כ לא פטרו ה"ר ישעיה ז"ל ורשב"ם אלא משום דלא נתבטלה המתנה וכפי הצד הראשון שכתב הרב מש"ל ז"ל ועשינו לו סמוכות כמדובר לעיל נראה שדין זה במחלוקת הוא שנוי שלדעת הרא"ש ז"ל חייב באונסין ולדעת רשב"ם וה"ר ישעיה ז"ל אף שנתבטלה המתנה פטור מאונסין ונ"מ דיכול המקבל מתנה לומר קים לי כוותייהו אלא דאכתי יש לצדד ולומר דאף לפי צד זה בנותן מתנה על תנאי כ"ע מודו דחייב באונסין וזה דע"כ לא כתבו הר'

ישעיה ורשב"ם ז"ל אלא דוקא בנותן מתנה ע"מ להחזיר משום טעמא דאי דעתו היתה שיתחייב באונסין א"כ לא יצדק בו שם מתנה והרי הוא כשאלה ממש שחייב להחזירו ואם נאנס ולא החזירו חייב בתשלומין ומהאי טעמא הוא דאמרינן דלהכי יהביה במתנה למפטר נפשיה מאונסין וכמו שכן דקדקו בלשונם שכתבו דלהכי יהביה במתנה משא"כ בנותן מתנה על תנאי בשאר תנאים דעלמא איכא למימר שפיר דאם לא נתקיים התנאי הו"ל כשולח יד ונעשה גזלן דהכא ליכא למימר דאי חייב באונסין לא יצדק בו שם מתנה שהרי שייך בו שם מתנה בהתקיים התנאי דלהכי יהביה ניהליה שאם יתקיים התנאי יהיה שלו לגמרי כנ"ל:

טעם המלך א) **הנה** בחדושי סוכה הבאתי ראיה לצד זה של המ"ל דאינו יוצא באתרוג אם נאנס והוא ממה שקשה קושית מהרש"א בסוכה (ל' א) בתוס' ד"ה שהקשה על תוס' מדוע מקשין קושייתם על מצה של טבל ולא הקשו מסוכה דכתיב לך למעט גזולה תיפוק ליה דהוי מהבב"ע וע"פ הצעה זאת ל"ק כלל מסוכה דמשכחת לה בכה"ג דנתן לו הסוכה במתנה ע"מ להחזיר ואח"כ נאנס ממנו ואינו יוצא למפרע לפי שלא קיים הוא את התנאי ולא הוי לך ומצוה הבא' בעבירה ליכא כיון דלא עשה עבירה כלל דהא נאנס אח"כ באמת אף לדעת רשב"ם בב"ב דאינו יוצא דוקא כי אם פשע אח"כ נמי לק"מ הא ודאי מצוה הבא' בעבירה לא נקראת אא"כ העבירה מוקדמת להמצוה והמצוה באה מכח העבירה אבל אם בשעת המצוה לא היה עבירה כלל וכלל אלא אח"כ נעשה העבירה בזה לא שייך כלל סוג וגדר מצוה הבאה בעבירה וא"כ בנ"ד משכחת לה בכה"ג דחבירו נתן לו הסוכה והלולב והאתרוג במתנה ע"מ להחזיר והוא לקחו ממנו ויצא בו ידי חובתו ואח"כ נכנס בו רוח שטות וחטא ופשע והמעיל מעל בחבירו והוי גזלן למפרע ואינו יוצא בזה אליבא דכ"ע כיון דהוא לא קיים תנאו והוי גזילה למפרע ולא נקרא לך אבל מצוה הבא' בעבירה לא הוי דכי נעשה רשע למפרע הא אין אדם נעשה רשע למפרע משעה שגזל נקרא רשע ועד חמס ולא למפרע והוי יוצא מצד מצוה הבא' בעבירה להכי בא הכתוב לך למעט גזולה בכה"ג ובאמת לפי הדרך הזה יותר מדוקדק הלשון לך למעוטי גזולה מבאופן הראשון ובחדושי לסוכה (מ"א ב) הארכתי מאד בזה ואין כאן מקומו ועיין בדברי רבינו בהלכות אישות במשפטי התנאי:

פרק ו

הלכה יז

ודברים אלו לא ניתנו ליכתב. עיין מ"ש פ"ג ה"ג מהלכות אישות דין י"ד:

הלכה כ

המקדש אחותו כו'. כתב הרב הכ"מ מחלוקת רב ושמואל ופסק כשמואל כו' והקשה הרב לח"מ ז"ל דבפ"ק דמציעא דט"ו איפליגו רב ושמואל בהכיר בה שאינ' שלו ולקחה דרב אמר מעות יש לו שבח אין לו משום דאדם יודע שקרקע אין לו וגמר ומקנה לשם פקדון ושמואל אמר אפילו מעות אין לו משום דגמר ונתן לשם מתנה וא"כ כיון שרבינו ז"ל פסק בפ"ט מה' גזילה כרב וכדאפסיק' התם הלכתא בהדיא הי"ל לפסוק ה"נ כרב דאמר מעות חוזרין דגמר ונתן לשם פקדון וליכ' למימר דדוקא התם פסקינן כשמואל משום דכיון דהוי ליה מתנה אבל גבי נכרית הוי הלכתא כרב דהוי פקדון וכצריכותא דעביד בגמ' דהא ליתא שהרי כתב רבינו לעיל מינה ואם היו קידושי טעות המעות חוזרים וכתב ה"ה ז"ל פי' שהוא טועה וסבור שיהיו קידושין והוא דבר שראוי לטעות משמע שדבר שאין ראוי לטעות לא הוו קדושין אפילו מקדש לנכרית ותירץ דס"ל לרבינו ז"ל דמאי דפסק רבא הלכתא מעות יש לו משום מאי דהקשה בגמ' בין לרב דאמר פקדון בין לשמואל דאמר מתנה האי לארעא היכי נחית והיכי אכיל פירות ופי' רש"י סבור היה שהמכר יהיה קיים ולא יהיה בקי בדין מה"ט אית ליה לרבא דמעות יש לו משום דכיון דנחית לארעא סבור הוא ודאי שהמכר יהיה קיים ולהכי התם כיון דטעי מעות יש לו אבל בעלמא מעות מתנה אפילו גבי נכרים א"ד יע"ש ויש לדקדק עליו דאי משום האי טעמא הוא דפסק רבא כרב א"כ הי"ל דשבח יש לו דומיא דנמצאת שאינה שלו דלא הכיר בה שאינה שלו דפסק כרב דאמר שבח יש לו משום דכיון דבתורת זביני נחית לארעא לא מחזי כרבית אלא משמע ודאי דהיינו טעמא דשבח אין לו משום דכיון דיודע שאין כאן מכר מיחזי כרבית ואע"ג דלשם פקדון הוא מ"מ אדעתא לאשתמושי בהו יהבינהו ניהליה והוי כהלואה והיינו נמי מאי דפרכינן התם בגמ' בין לרב דאמר פקדון בין לשמואל דאמר מעות מתנה האי לארעא היכי נחית כו' משמע דלרב נמי פרכינן דכיון דנחית לארעא ע"כ סובר הוא שהמכר קיים ואמאי קאמר דשבח אין לו ואפשר ליישב דס"ל לרבינו דאע"ג דבתורת זבינה נחית לארעא וסבור הוא שהמכר יהיה קיים אפי"ה כיון שהכיר בה שאינה שלו ולקחה הוי מחזיק ידי עוברי עבירה שמא אם היה בידו היה ספק בידו לעשות תשובה וינחם על הרעה אשר עשה והשיב את הגזלה והלכך קנסו ליה רבנן דשבח אין לו משא"כ בהכיר בה שאינה שלו דהוא לא ידע ואשם דמאי הו"ל למיעבד והילכך אוקמוה אדינא דכיון דמתורת זבינה נחית לארעא לא מיחזי כרבי' ושבח נמי יש לו ומאי דפרכינן בגמ' בין לרב דאמר פקדון כו' לאו אעיקר דינא דרב דקאמר מעות יש לו שבח אין לו הוא דפרכינן דהא דינא דרב אפי' להאי טעמא נמי איתי' כמ"ש

אלא אעיקר טעמא דיהבינן לרב משום דגמר ונתן לשם פקדון הוא דפרכינן דהיכי מצית למימר דמה"ט הוא דא"כ האי לארעא היכי נחית כנ"ל ליישב דבריו ז"ל ושוב מצאתי להרב נת"מ דק"ו ע"ב שתמה עליו כן ודחה דבריו ולע"ד יש להעמיד דבריו כמ"ש אך אכתי ק"ל לדרך הרב ז"ל ממשה"ק הריטב"א ז"ל בפרק הא"מ אהא דמסקינן לקמן בתרי מאני ציית בחד מנא לא ציית וז"ל איכא דק"ל דהא ביבמות פ' האשה רבא משמע דר"ן בר' הושעיא סבר דאפי' בישראל בחד מנא ציית ומוכח התם דהלכתא כותיה וכן פסק הרמב"ם ז"ל ותי' וז"ל ומסתבר לי דהא ל"ק דסוגין דהכא כולה אליבא דשמואל הוא דלית הלכתא כותיה דכרב קי"ל ואיהו ס"ל כר"ן בר הושעיא דאפי' בחד מנא ציית וטעמא דהויא חלה גזל ביד כהן משום דגמר ונתן לשם פקדון וההיא דמן הנקוב על שאינו נקוב דהוי תרומה וחוזר ותור' שאני משום דטועה גמור ולשם תרומה גמורה נתן ואנו מקיימין מחשבתו ואמרינן ליה ליהדר ולתרום עכ"ל יע"ש והשתא אם נאמר דדוקא באחותו ס"ל לרבי' דהלכה כשמואל אבל גבי נכרים גמר ונתן לשם פקדון ניחא שפיר מאי דפסק בה' תרומות כר"ן בר הושעיא כתירוץ הריטב"א ז"ל משום טעמא דמתניתין דהמפריש חלה גזל ביד כהן משום דגמר ונתן לשם פקדון כיון דהוי נכרים ולא צריכי לטעמא דשמואל דאמר משום דנפיק מיניה חורבא דלדידן דקי"ל כרב גבי נכרים ובחד מנא לא ציית אכן לדעת הרב ז"ל דס"ל דרבי' פ' כשמואל אפילו גבי נכרים א"כ קשה טובא דהיכי פסק כההיא דר"ן בר הושעיא דבחד מנא ציית כיון דלשמואל ע"כ צ"ל דבחד מנא לא ציית ואף גם זו נראה דלק"מ ואדרבא דברי הריטב"א ז"ל קשים לשמוע שהרי בשמעתין פרכינן אהך תירוץ דאסיקנא דבחד מנא לא ציית ממתניתין דהתורם קישות ונמצאת מרה תרומה ויחזור ויתרום ומשנינן שאני התם דמדאורייתא תרומה מעלייתא והילכך ליכא משום גזירה דחורבה דא"נ לא ציית לן ואכיל להו לשארה ליכא איסורא דאורייתא וכמ"ש רש"י ז"ל וא"כ אין מקום כלל להקשות מההיא דר"ן בר הושעיא דאמר בחד מנא ציית דהתם שאני משום דמדאורייתא תרומה מעלייתא היא כתורם מן הטמא על הטהור כדאמרינן התם בהדיא. ושוב ראיתי בחידושי הרשב"א ז"ל שם ביבמות שתירץ כן והוא דבר פשוט עוד יש לתמוה עליה דקארי לה מאי קארי לה ואפשר ליישב בדוחק דברי הריטב"א ז"ל דכונת קו' ז"ל מדחזינן דפריך בגמ' לר"ן בר הושעיא דאמר לא עשה כלום לתקן את השריים אבל תרומה הוי מ"ש מהא דתנן מן הנקוב על שאינו נקוב תרומה ולא תאכל עד שיוציא עליה תרומה ממ"א ומשני שאני הכא דמדאורייתא תרומה מעלייתא היא כו' משמע דע"כ לא אצטריכו בגמ' התם לומר דטעמיה דר"ן בר הושעיא משום דמדאורייתא תרומה מעלייתא אלא משום דאקשינן עליה ממתניתין דתורם מן הנקוב

על שאינו נקוב דקתני לא תאכל עד שיוציא עליה תרומה ממקום אחר ור"ן בר הושעיא קאמר דתרומה הוי וא"צ להפריש עליו ממ"א הא לא"ה אי הוה קאמר ר"ן דתרומה הוי וצריך להפריש עליו ממקום אחר הוה ניחא לן מילתא דר"ן ולא הוה ק"ל הא ישראל בחד מנא לא ציית ונפיק מיני' חורבא משמע דס"ל דלר"ן בר הושעיא אפי' אי הוה אמרינן דמדאורייתא התורם מן הטמא על הטהור אין תרומתו תרומה אפי"ה ס"ל דבחד מנא ציית הפך ממאי דמסקינן הכא בשמעתין ואהא תי' הרב ז"ל דכולא סוגיא דהכא אתייא כשמואל כו' זה נרא' ליישב דבריו בדוחק ומ"מ עיקר קושיין דאקשינן דברי הרב ל"מ ז"ל מתרצתא היא כמ"ש ודוק והרב נת"מ ז"ל תי' לקו' הרב הנז' דס"ל לרבינו דהא דאמרינן דבאחותו גמר ונתן לשם מתנה לאו דוקא אחותו אלא ה"ה כל שאר עריות כל דאיכא צד קורבה בדבר וזהו שדקדק וכתב אדם יודע שאין קדושין תופסין בעריות אבל במקדש א"א דעלמא כיון דאין קורבה בדבר לא יהיב לשם מתנה אלא לשם פקדון ע"ש ועל פי דבריו יש ליישב מה שהקש' עוד הרב ל"מ ז"ל מההיא דאמרינן בשמעתין וש"מ מעות חוזרים איתמר כו' די"ל לעולם דרבינו ז"ל גריס דאיתמר כגירס' רש"י ז"ל דהא בהא תלייא ואפי"ה פסק בפ"ה מה' אישות כרבי אמי משום הא דתלינן בגמ' מילתא דרבי אמי בפלוגתא דרב ושמואל היינו משום דלשמואל אפי' באיניש דעלמא סבירא ליה דגמר ונתן לשם מתנה כדקאמר באידך פלוגתא שהכיר בה שאינה שלו ומש"ה קאמר בגמרא דהא דרבי אמי לא מצי אתיא אלא כרב אבל לפום הלכתא דפסקינן באיניש דעלמא כרב מצינן למיפסק נמי כר' אמי דמעות חוזרים כא"א דעלמא גם מ"ש עוד הרב ל"מ דאפשר דמטעם זה השמיטו הרי"ף והרא"ש הך פלוגתא דהמקדש אחותו משום דגרסי' דאתמר כגירסת רש"י הוא תימא שמדברי הרא"ש פ"ק דמציעא מבואר דמספק' ליה אי הלכה כשמואל במקדש אחותו דיש לחלק בין אחותו לאיניש דעלמא יע"ש ולפי הנרא' אשתמיט מיני' ז"ל ועיין בס' מש"ל ז"ל פ"ד מה' עבדים הלכה א' שנסתפק במוכר את בתו כשהיא נערה אי הוו המעות מתנה דכתב דלדידן דקי"ל בפלוגתא דהכיר בה שאינה שלו כרב ובמקדש אחותו כשמואל ע"כ די"ל בין נכרי לאחותו א"כ במוכר את בתו כשהיא נערה נמי קי"ל כרב ואין כאן ס' כלל אך אליבא דרבי' דס"ל דלאו דוקא אחותו אלא ה"ה שאר העריות וא"כ לסברתו אין חילוק בין נכרי' לאחותו וכמ"ש הרב נת"מ במוכר את בתו כשהיא נערה היכי לדיינו דייני להאי דינא יע"ש ודבריו יש כאן מן הקושי במ"ש דלדעת רבינו אין חילוק בין נכרי' לאחותו כמו שהכריח הרב נת"מ והלא מבואר מדברי נת"מ דעל כל פנים בעינן דאיכא צד קורבה בדבר ואם כן מה מקום להסתפק במוכר את בתו כשהיא נערה לאיניש דעלמא אי הוו המעות מתנה ואי כונתו

ז"ל לומר דלפי דברי הרב נת"מ משכחת לה במוכר את בתו לקרובו דכיון דאיכא צד קורבה בדבר אמרינן גמר ונתן לשם מתנה א"כ כה"ג נמי משכחת לה במוכר את בתו לאחיו לדעת הסוברים דדוקא באחותו פסקינן כשמואל במוכר את בתו לאחיו ודוק:

פרק ט

הלכה י

ש"מ שצוה ליתן לכותי מתנה כו'. כתב הר"ן בתשוב' סי' מ"ו על הא דתיקנו חכמים מקח וממכר לפעוטות משום כדי חייו דאם מכרו הפעוטות בנכסים מועטים דקי"ל הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים דלא עשו כלום דכיון דתקנת חכמים היא במקום איסורא לא תקון שהרי אמרו איזהו רשע ערום זה המשיא עצה למכור בנכסים מועטים וראיתי למוהר"י כולי ז"ל שהק' על דברי הר"ן הללו משם הרב מש"ל ז"ל ממ"ש פי"נ דקל"ז ונתבאר בטח"מ סי' רמ"ח האומר נכסי לך ואחריך לפ' לכתחלה אסור לראשון למכור הנכסים לאחר ואם מכר מה שעשה עשוי דקי"ל כרשב"ג ואמרינן התם דמודה רשב"ג דאם נתנו במתנת ש"מ לא קנה מ"ט מתנת ש"מ אינו אלא לאחר מיתה ולאחר מיתה כבר קדמו אחריך ולפי דברי הר"ן תיפוק ליה דכיון דמש"מ אינו אלא תקנת חכמים כדי שלא תטרף דעתו עליו במקום איסור ל"ח שהרי אפילו לרשב"ג דאמר אין לב' אלא מה ששייר א' לכתחלה אסור לעשות כן משום דעבר על דעת ב"ה שרצונו שישייר קצת לב' וכמ"ש בגמרא איזהו רשע ערום זה המשיא עצה למכור בנכסים כרשב"ג אלו דבריו יע"ש מה שתירץ ולדעתי אחר המחילה לא ידענא מק"ל שהרי כתב רשב"ם שם בד"ה ומודה וז"ל אע"ג דאמר אין לב' אלא מה ששייר הא' אם נתנו במתנת ש"מ כגון דאמר מהיום ולאחר מיתה לא אמר כלום א"נ כשהיה ש"מ נתנו דשתי מתנות הללו שוות כדאמרינן לעיל איזהו מתנת בריא שהי' כמתנת ש"מ דלא קנה אלא לאחר מיתה כל שכתב בו מהיום ולאחר מיתה כו' הנה מבואר מדבריו דמ"ש בגמרא ומודה רשב"ג שאם נתנה במתנת ש"מ כו' לאו במתנת ש"מ גרידא מיירי אלא מתנת בריא שהיא כמתנת ש"מ נמי בכלל וא"כ מעת' אין מקום לקושייתו דמש"ה הוצרכו בגמ' למיהב הך טעמא דכבר קדמו אחריך דהוייא מילתא דשויי' לתרוייהו בין במש"מ ובין במ"ב שהוא כמתנת ש"מ ואי משום הך טעמא דבמקום איסורא לא תקון במתנת בריא שהיא כמש"מ דמדין תורה קנה הוה מהני וזה פשוט: עוד כתב הרב הנזכר שמדברי הרמב"ם שכתב דש"מ שצוה ליתן לכותי מתנ' כו' לא אמר כלום יש לדון בש"מ שנתן מתנ' בנכסים מועטים דקי"ל הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים דאין מתנתו כלום כיון דאיסורא קא עביד

ובמקום איסורא כתב הרמב"ם ז"ל דלא אמר כלום יע"ש ולדעתי ק"ל עלה דאם כפי דבריו מתנת ש"מ שנתן כל נכסיו לבנו והניח לשאר בניו לא אמר כלום שהרי אמרו הכותב כל נכסיו לאחרים והניח את בניו אין רוח חכמים נוחה הימנו ואיסורא נמי איכא כמ"ש רשב"ם שם ובירושלמי נמי אמרינן עליו הכתוב אומר ותהי עונותיו על עצמותיו וכ"כ הרב מוהראנ"ח ח"א סי' קי"ח ומוהרשד"ם ז"ל סי' יע"ש ובהדיא כתב רבינו ז"ל בפ"ו מה' נחלות דש"מ שנתן כל נכסיו לבן בין הבנים או לבת בין הבנות מתנתו מתנ' ע"ש וא"כ ע"כ לומר שאף רבינו לא כתב כן אלא דוקא בנותן מתנה לגוי דאיכא איסורא דאורייתא כדנפ"ל מלגר אשר בשעריך ובמקום איסורא דאורייתא דוקא לא תקין אבל באיסור' דרבנן הם אמרו והם אמרו וההיא דיתומים שמכרו בנכסים מועטים שכתב הר"ן אף על גב דאיסורא דרבנן הוא התם שאני כמו שחילק הרב הנז"ל ודוק: